

УСЛУГИТЕ НА ПРВИОТ СЕМЕЕН ЦЕНТАР НА ГРАД СКОПЈЕ ВО ВРСКА СО ЖРТВИТЕ И СТОРИТЕЛИТЕ НА СЕМЕЈНО НАСИЛСТВО

Проф.д-р Македонка Радуловиќ¹⁰⁹

Универзитет „Св.Кирил и Методиј“, Скопје, Филозофски факултет, Институт за семејни студии

Проф.д-р Владимир Илиевски¹¹⁰

Универзитет „Св.Кирил и Методиј“, Скопје, Филозофски факултет, Институт за социјална работа и социјална политика

Проф.д-р Ирена Авировиќ Бундалевска¹¹¹

Универзитет „Св.Кирил и Методиј“, Скопје, Филозофски факултет, Институт за семејни студии

Абстракт: Семејното насилство претставува мошне сериозен и комплексен проблем со кој се соочува секоја земја, вклучувајќи ја и Република Северна Македонија. Комплексноста на овој проблем резултира со огромни последици за поединците, за семејствата и за развојот на целото општество. Како најчести причини за појава на семејно насилство можат да се идентифукуваат: недостатокот на материјални средства во семејството, невработеноста, присутноста на зависност алкохолизам, дроги и други психотропни супстанции, коцкање, неверството, а во одредени ситуации и лошата психичка состојба на членовите на семејството итн. Семејното насилство најчесто се случува во рамките на семејната заедница, било да станува збор за брачна или вонбрачна заедница, помеѓу брачните и вонбрачните партнери, децата, постарите лица во семејството, или пак помеѓу роднинските релации кои произлегуваат од нарушените семејните релации. Семејното насилство се смета за едно од најраспространетите облици на насилство, токму поради овој податок, се превземат конкретни мултисекторски активности во нашата држава на национално и локално ниво, кои се насочени во делот на превенирање, спречување и заштита на лицата од семејно насилство и имплементирање на постоечката национална и меѓународна правна рамка за семејно насилство. Во овој труд ќе се направи анализа за актуелната состојбата на семејното насилство во Република Северна Македонија и за видовите на семејно насилство. Посебен осврт ќе се даде на услугите кое ги дава

---

¹⁰⁹ е-маил: radulovic@fzf.ukim.edu.mk

¹¹⁰ е-маил: vilievski@fzf.ukim.edu.mk

¹¹¹ е-маил: avirovic@fzf.ukim.edu.mk

Првиот семеен центар на Град Скопје, кое претставува единствено специјализирано советувањето за жртви на семејно насилство, сторители на семејно насилство, малолетни деца кои живеат во семејства со семејно насилство и се директни или индиректни жртви на насилството, како и други членови на семејството кои помагаат во процесот на советување. Во трудот ќе биде и обработена студија на случај со цел да се прикажат активностите, услугите и резултатите кои се постигнуваат во делот на стручната работа со жртва на семејно насилство.

Клучни зборови: *семејно насилство, Прв семеен центар, жртви на семејно насилство, сторители на семејно насилство.*

ВОВЕД

Долгиот период на транзиција низ кој поминуваше Република Северна Македонија влијаеше на секој аспект од општественото живеење, па така и на семејствата. Промените се однесуваат на моделите, структурата, улогите и воопшто начинот на кој што функционираат семејствата. Македонското семејство е прилично стеснето, домаќинствата бројат сè помал број членови, се зголемува бројот на еднородителски семејства, самохрани родители, дисфункционални семејства и вонбрачни заедници. Карактеристичните функции на семејството се исто така изменети. Репродуктивната функција повеќе не е примарна за склучување брак или основање семејство, воедно се намалува бројот на бракови, а се зголемува бројот на разводи. Улогите во домот се променети: „мажот повеќе не е глава на семејството и оној кој го носи целокупниот буџет и одлуките во домот. Жената е вклучена на пазарот на трудот и придонесува во домот, додека децата не се воспитуваат по добро познатиот авторитарен модел на воспитување, кој е заменет со либералниот автономен систем. Ваквите трендови водат кон демократизација на семејните модели и либерализација на истите, меѓутоа, од друга стана овие промени носат голем број предизвици за семејствата. Еден од најчестите предизвици на македонските семејства е сиромаштијата .секој четврти човек во Република Северна Македонија живее во сиромаштија, а високата стапка на невработеност го оневозможува семејниот живот и остварување на економската функција. Семејствата кои имаат приходи и двајца вработени пак, се соочуваат со недостаток на време, односно не можат да го балансираат семејниот и професионалниот живот. Современите семејства се повеќе личат на *touch and go families*. Нееднаквата улога на мажите и жените е, исто така, проблем кој треба да биде посочен. И покрај долгиот процес на демократизација на македонското општество и еманципација на жените во македонските семејства сè суште важи стереотипната поделба на машки и женски улоги во домот, во кој жената треба да биде мајка и домаќинка, а таткото да ги носи финансите во домот.

Семејното и партнерското насилство, или попознато како семејно малтретирање, е една од најголемите закани и причини за немир, незадоволство и распаѓање на бракот и семејството. Насилството во семејството не влијае само на поединците кои се дел од таа заедница, туку значително се одразува врз економскиот и севкупниот развој на едно општество.

Семејното насилство е присутно во сите историски периоди, во сите општествени слоеви, но во последниве неколку децении се актуелизира како проблем на модерните општества. Семејното насилство е доста чувствителна тема, за која долг временски период не постоела соодветна правна регулатива во нашето законодавство. Најчесто се дефинира како збир на однесувања со цел да се воспостави контрола над другите. Неспорно е дека семејното насилство е проблем од епидемски размери со далекусежни последици на индивидуите како жртви, нивните деца и нивните заедници. Истото, најчесто резултира со смрт или сериозни хронични и ментални проблеми за жртвите, нивните деца, сторителите и др.

Меѓутоа, голем број од случаите на семејно и партнерско насилство не се пријавуваат и се претпоставува дека ситуацијата е многу полоша од она што го покажуваат спроведени статистики. Како најчести причини за појава на семејно насилство можат да се наведат недостатокот на материјални т.е. егзистенцијални средства кои водат до појава на фрустрации, таложеење на истите, потоа, манифестирање преку изразување на гнев и агресија, алкохолизмот, неверството, а во одредени ситуации и психичката состојба на членовите на семејството итн.

Како најчести жртви на семејното насилство се среќаваат жените - Насилството врз жените е појава или проблем чии корени можат да се бараат уште во далечната историја, односно пред 2000 години кога римското право им дава на мажите сопственост врз животот или смртта на жените, а во 18 век англиското право му дава на мажот слобода да ги воспитува жената и децата со стап или со камшик. Оттогаш наваму длабоко е вкоренета замислата за доминацијата на мажите врз жените и нееднаквоста во нивните улоги. Иако е покарактеристично за патријархални, конзервативни, рурални, сиромашни средини, семејното насилство не е исклучено ниту во современите, богати и развиени општества.

Статистиките покажуваат дека во Република Македонија има висока преваленца на семејно насилство од 37 посто. Речиси 90 проценти од сите пријавени случаи на семејно насилство во 2019-та година жртвите биле жени.

Во Република Северна Македонија само за една година биле пријавени 709 случаи на семејно насилство, од нив, 610 жртви биле жени. И во светски рамки, бројките се поразителни- секоја трета жена била жртва на некаква форма на насилство во домот.¹¹² Голем дел од жените-жртви не го пријавуваат семејното насилство. Македонското општество е полно со предрасуди и стереотипи, затоа тие молчат и се срамот. Се срамот од поширокото семејство, но и од поширокото опкружување. Дали ќе бидат осудувани затоа што се жртви, дали луѓето ќе сметаат дека тие самите се виновни, односно го предизвикале бесот, агресијата и сл. Второ, жените молчат затоа што се плашат дека ако кажат некому насилството би можело да се прошири на останатите членови во семејството или, уште пострашно да се влоши. Неодамна во земјата беше промовиран поимот фемицид или убиство на жените само затоа што се жени. Беше истакнато дека ваквите убиства најчесто се случуваат веднаш откако насилството било пријавено од страна на жената Во 2018 година, Националната мрежа против насилство врз жените и семејно насилство направи преглед на убиствата на жени за периодот од 2008 до 2016 година и мапираше 28 случаи на фемициди, повеќето извршени од страна на интимниот партнер на жртвата. Претходни пријави за семејно насилство имало во четири случаи во центрите за социјална работа и во шест случаи имало пријава во полиција.¹¹³ Оттаму логичен е стравот на жените да го пријавуваат насилството. Исто, жените молчат затоа што не гледаат излез од ситуацијата во која се наоѓаат. Тоа се најчесто невработени, необразовани жени од сиромашни семејства. Дури 55,7 проценти од жените се економски неактивни во Република Северна Македонија.¹¹⁴

---

¹¹²<https://www.dw.com/mk/%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D1%82%D0%B5-%D0%B2%D0%BE-%D0%BC%D0%B0%D0%BA%D0%B5%D0%B4%D0%BE%D0%BD%D0%B8%D1%98%D0%B0-%D0%B6%D1%80%D1%82%D0%B2%D0%B8-%D0%BD%D0%B0-%D1%81%D0%B5%D0%BC%D0%B5%D1%98%D0%BD%D0%BE-%D0%BD%D0%B0%D1%81%D0%B8%D0%BB%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE/a-51408290>

¹¹³ http://coalition.org.mk/wp-content/uploads/2019/08/Rodovo-zasnovano-nasilstvo-MK_13_WEB.pdf

¹¹⁴<https://www.chamber.mk/index.php/%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B8-%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%80%D1%82/%D0%BC%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D0%B0-%D0%BF%D1%80%D0%B5%D1%81%D1%81-%D1%86%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B0%D1%80/item/1871->

Во Република Северна Македонија во 2019-та година биле пријавени 709 случаи на семејно насилство, од нив, 610 жртви биле жени.¹¹⁵ Во 2018 година вкупниот број новоевидентирани жртви на семејно насилство изнесува 919 лица, од кои 665 се жени, 140.¹¹⁶ Податоците на Министерството за внатрешни работи за 2017 година велат дека биле регистрирани 973 жртви на семејно насилство, од кои 756 биле жени.¹¹⁷ Статистиките укажуваат дека најчеста жртва на семејно насилство претставуваат жените. При случаите напријавено семејно насилство на жртвите во 58% од случаите им се нанесени телесни повреди, а во 39% од случаите се работи за кривично дело „загрозување на сигурноста„. Најчесто семејните насилства се извршени во состојби на растројство.

Во изминатиот период Република Северна Македонија направи значаен позитивен исчекор во однос на унапредувањето на национална правната рамка и ратификувањето на меѓународната правна рамка за семејно насилство.

Како земја ја ратификувавме Конвенцијата на Советот на Европа за превенција и борба против насилството врз жената и семејното насилство од 11.5.2011 година, позната како Истанбулска конвенција, која претставува најзначаен меѓународен документ за борбата со семејното насилство.

Истанбулската конвенција е првиот сеопфатен инструмент на европско ниво кој се однесува на насилството врз жените. Во Конвенцијата се поставуваат цели за ефективна борба против насилството врз жените и домашното насилство, а она што е особено значајно е што во Конвенцијата насилство врз жените се дефинира како кршење на човековите права, додека пак домашното насилство ги означува сите акти на физичко, сексуално, психичко односно економско насилство што се случуваат во рамките на семејството или домаќинството. Република Северна Македонија конечно влезе во групата земји, кои засилено ќе се борат за искоренување на насилството врз жените и домашното насилство.¹¹⁸

<https://www.dw.com/mk/%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%BE-%D0%BF%D1%80%D0%B5%D1%82%D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%B5%D0%BC%D0%BD%D0%B8%D1%88%D1%82%D0%B2%D0%BE-%D0%BD%D0%B5%D0%B8%D1%81%D0%BA%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BD-%D0%B8%D0%B7%D0%B2%D0%BE%D1%80-%D0%B7%D0%B0-%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%81%D0%BA%D0%B8-%D1%80%D0%B0%D1%81%D1%82>

¹¹⁵ <https://www.dw.com/mk/%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D1%82%D0%B5-%D0%B2%D0%BE-%D0%BC%D0%B0%D0%BA%D0%B5%D0%B4%D0%BE%D0%BD%D0%B8%D1%98%D0%B0-%D0%B6%D1%80%D1%82%D0%B2%D0%B8-%D0%BD%D0%B0-%D1%81%D0%B5%D0%BC%D0%B5%D1%98%D0%BD%D0%BE-%D0%BD%D0%B0%D1%81%D0%B8%D0%BB%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE/a-51408290>

¹¹⁶ <https://www.pravdiko.mk/rechisi-1-000-novi-zhrtvi-na-semejno-nasilstvo-vo-2018-godina/>

¹¹⁷ Министерство за внатрешни работи на Република Македонија, 2017.

¹¹⁸ Извештај од мониторинг на спроведување на законот за превенција, спречување и заштита од семејно насилство, 2016 година, Скопје.

1. СЕМЕЈНО НАСИЛСТВО

1.1 Поим за семејно насилство

Според Закон за превенција, спречување и заштита од семејно насилство (Службен весник на Република Македонија бр.138/2014), под семејно насилство се подразбира малтретирање, навредување, загрозување на сигурноста, телесно повредување, полово или друго психолошко, физичко или економско насилство со кое се предизвикува чувство на несигурност, загрозување или страв, вклучувајќи и закани за такви дејствија, спрема брачен другар, родителите или децата или други лица кои живеат во брачна или вонбрачна заедница или заедничко домаќинство, како и спрема сегашен или поранешен брачен другар, вонбрачен партнер или лица кои имаат заедничко дете или се наоѓаат во блиски лични односи, без оглед дали сторителот го дели или го делел истото живеалиште со жртвата или не.¹¹⁹

Семејното насилство најчесто се случува во семејната заедница, било да станува збор за брачна или вонбрачна заедница во која што партнерите имаат деца, заеднички деца добиени во брак, надвор од брак, помеѓу брачните и вонбрачните партнери, постарите лица во семејството или пак помеѓу роднинските релации кои произлегуваат од семејните релации и норми.

1.2 Видови семејно насилство

Форми на семејно насилство се: психичко, физичко, сексуално и економско насилство. Насилствата, може да бидат мотивирани од страв, срам, желба за одмазда или признание. Насилниците може да имаат желба да извршат контрола на лицето и на тој начин ја изразува лутината или некоја форма на фрустрации. Насилството може да е поврзано со недостаток на вештини за комуникација меѓу партнерите кои се во брак или вонбрачна врска. Во семејства во кои доминираат насилнички однесувања меѓу партнерите, едни кон други во комуникацијата се користат со нејасен говор, се противат еден на друг, покажуваат повеќе незадоволство и очај и исто така, се повеќе вербално агресивни, со помала веројатност да се користи заедничко решавање на проблемот, и со поголема веројатност да се користат дефанзивни форми на комуникација, како што се : обвинување, прекинување, омаловажување и повлекување.

- **Физичко насилство**

Согласно голем број истражувања направени од страна на поединци и здруженија на граѓани во нашата земја, како најчести форми на физичко насилство ги препознале: удирање, шлаканици, боксирање, штипење, удар со колено, грубо потегнување, врзување, затворање, тргање за коса, давење, горење, попарување, убод, силување, употреба на сила и присилување на жената на сексуален однос, употреба на оружје, фрлање предмети, чување на оружје кое ја плаши, кршење мебел, уништување на нејзините ствари, кинење или уништување на облека. Физичкото насилство претставува најеклатантен пример на насилството што се врши врз жените, кое за разлика од психичкото и сексуалното насилство, најчесто е видно и забележливо за другите луѓе.

---

¹¹⁹ Закон за превенција, спречување и заштита од семејно насилство (Службен весник на Република Македонија бр. 138/2014).

Физичкото семејно насилство се дефинира и како „употреба на физичка сила или закана дека ќе биде употребена физичка сила спрема брачниот или вонбрачниот партнер или спрема некој друг член на семејството”. Овој облик на насилство во нашата земја, најчесто се изразува преку удирање шлаканици (87.5%), закани за употреба на физичка сила (70.1%), зграпчување и туркање (63.9%). Меѓутоа, битно да се напомене е дека, сепак, физичкото насилство не е најчестиот облик на семејно насилство, особено во нашата држава. Се јавуваат и голем број други видови на семејно насилство кои што оставаат трајни последици на менталното и психичко здравје на жртвата. Според истражувањата направени во Република Северна Македонија на ниво на целата територија во државата, податоците кои што се добиени се застрашувачки, па така согласно истите, дури секоја 4-та жена барем еднаш во животот била жртва на семејно насилство од ваков вид.

- Сексуално насилство

Друг вид на семејно насилство е сексуалното насилство. Истото најчесто се манифестира со присилување на сексуален однос, обид за присила или друг вид на сексуална активност, сексуално вознемирување, како „ дофрлање,, или било кој облик на сексуална активност (на пр. допирање, милување, љубење) против волјата на другата личност, присилување на секс, силување) и сл. Сексуалното насилство, најчесто е комплементарно на физичкото насилство и како такви, често се случуваат и истовремено. Имено, согласно нашата правна регулатива, под сексуално насилство и сексуална злоупотреба се подразбира, секој сексуален контакт со лицето жртва (допирање, милување на несоодветни места), подведување на проституција, несакан полов однос, полов однос пред дете како и покажување на интимните делови на телото пред дете. Исто така, денес, сè почесто се јавува и сексуално насилство во брак. Постојат голем број различни теории и мислења за сексуалното насилство во брак, кое како појава е сè повеќе застапено во современото општество. Голем дел од државите во светот не го препознааваат истото и не го регулираат доволно во нивните законодавства. Сепак, неспорно е дека под сексуално насилство се подразбира и силувањето во брак, како и понижувачкиот сексуален однос, подведувањето и присилувањето на гледање на порнографски филмови.¹²⁰

- Економско насилство

Едно од помалку дискутираните, а сè почесто присутните видови на семејно насилство е економското насилство. Економското насилство подразбира правење или обид жртвата да се направи финансиски зависна, со одржување на целосна контрола над финансиските ресурси, вклучувајќи го приходот што го заработува жртвата или средствата добиени преку социјална помош, задржување на пари и/ или пристап до пари, кога сторителот забранува на жртвата да посетува училиште, да се вработи, ја малтретира на работа, бара од жртвата да се оправда за сите потрошени пари, итн.

Финансиската злоупотреба е една форма на контрола што ја користат сторителите на семејно насилство со цел да стекнат моќ над партнерот. Имено, истата може да има шест различни форми, но сите се во насока на ограничување и контролирање на тековните и идните активности на

---

¹²⁰ Дукас, Д., Коцева, А., Качанска, Б., “Семејно насилство-Брошура”, Свети Николе, 2010, стр. 6.

партнерот и слободата на избор. Па така, на пример, сторителот може да се меша во вработувањето, образованието или обуката на жртвата на начин што истата, да ја спречува да работи или да се образува; или, напротив, инсистира таа да работи, но, ги присвојува нејзините приходи; врши контрола на пристапот до сите финансии во домаќинството (вклучувајќи ги и нејзините приходи/ бенефиции): на пример, врши контрола на банкарските сметки, кредитните картички, бенефициите, итн., не давајќи пари, и/ или ги одзема нејзините сопствени пари/ средства (вклучувајќи ги и парите за секојдневните трошоци во домаќинството, нејзините заштеди или други лични пари); инсистира жртвата да дава сметки за секој потрошен денар; краде од неа и ги користи парите за себе, или ги префрла заедничките средства на сопствено име.

Економското насилство денес е сè почесто застапено поради тоа што лицата, а посебно жените, не се доволно свесни дека се жртви на овој вид на семејно насилство, па така живеат на овој начин со години, сè додека не сфатат дека се финансиски и економски злоупотребени најчесто од страна на нивните партнери.¹²¹

2. РАБОТАТА НА ПРВИОТ СЕМЕЕН ЦЕНТАР НА ГРАД СКОПЈЕ СО ЖРТВИТЕ И СТОРИТЕЛИТЕ НА СЕМЕЈНО НАСИЛСТВО

Првиот семеен центар на Град Скопје е прво и единствено специјализирано советувалиште за семејно насилство, кое започна со работа во октомври 2013 година, кое работи во рамки на Здружението на граѓани „ХЕРА“- Асоцијација за здравствена едукација и истражување, од Скопје.

Преку специјализирани програми за работа, базирани на психотерапија, во советувањето бесплатни и доверливи услуги добиваат жртви на семејно насилство, сторители на семејно насилство, малолетни деца кои живеат во семејства со семејно насилство и се директни или индиректни жртви на насилството, како и други членови на семејството кои помагаат во процесот на советување. Покрај индивидуално, групно и семејно советување со психотерапевти, Центарот нуди и советување со социјален работник, упатување и придружба на корисниците до соодветни институции и организации, како и давање на бесплатна правна помош.

Како советувалиште, во однос на услугите кои ги дава на корисниците, имаат воспоставено соработка со повеќе Центри за социјална работа во Република Северна Македонија.

Преку дадените услуги од страна на мултидисциплинарни тимови, кај жените жртви на семејно насилство се постигнуваат позитивни промени во однос на зголемување на самоверба и подобрување на слика за себе, како и преземање на лична одговорност за сопствениот живот и прекинување на насилната релација, нивно подобро функционирањето во заедница, првенствено на семеен и родителски план. Кај децата кои биле индиректни или директни жртви се работи на ослободување од негативните доживувања и воспоставување соодветен емотивна реалција со родителот, дружење со врсниците и училишните обврски. Кај сторителите на семејно насилство, се постигнува превенција на семејното насилство, усвојување на нови обрасци на справување со лутината и конструктивно решавање на конфликтни ситуации.

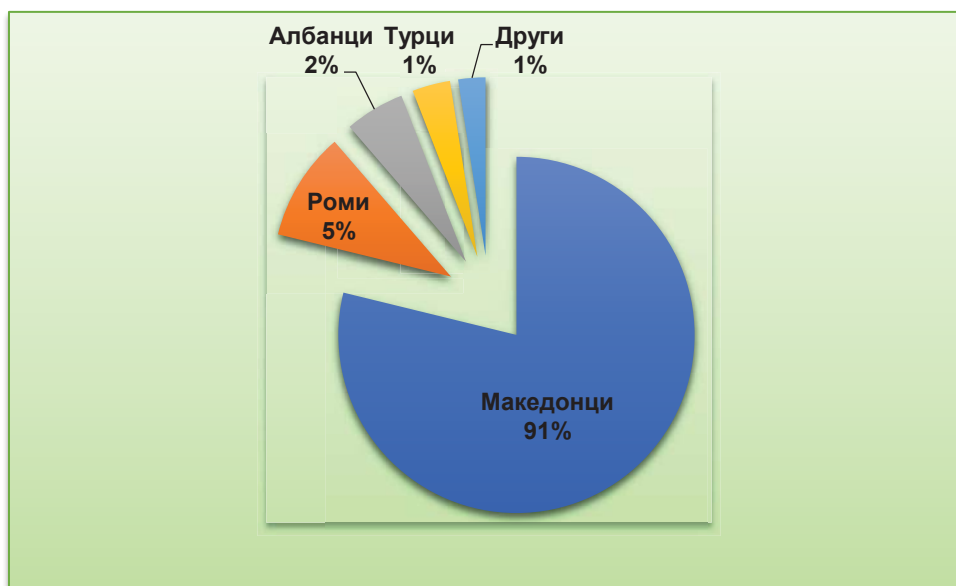
¹²¹ <https://www.pravdiko.mk/wp-content/uploads/2019/12/Semejno-nasilstvo-i-negovite-vidovi.pdf>

3. УСЛУГИТЕ НА ПРВИОТ СЕМЕЕН ЦЕНТАР НА ГРАД СКОПЈЕ

3.1 Општи податоци за корисниците

Услугите на Првиот семеен центар на Град Скопје, во периодот од 01 Јануари до 31 Декември 2018 година, беа понудени на вкупно 272 корисници, од кои 111 се лица од машки пол и 161 се лица од женски пол.

Во овој период Центарот работеше со 106 се жртви на семејно насилство, вкупно 41 се сторители на семејно насилство, 79 се малолетни деца кои живеат во семејство со семејно насилство и останатите 46 се други членови на семејство кои учествуваат во советувањето.

Графикон број 1: Етничка припадност на корисниците

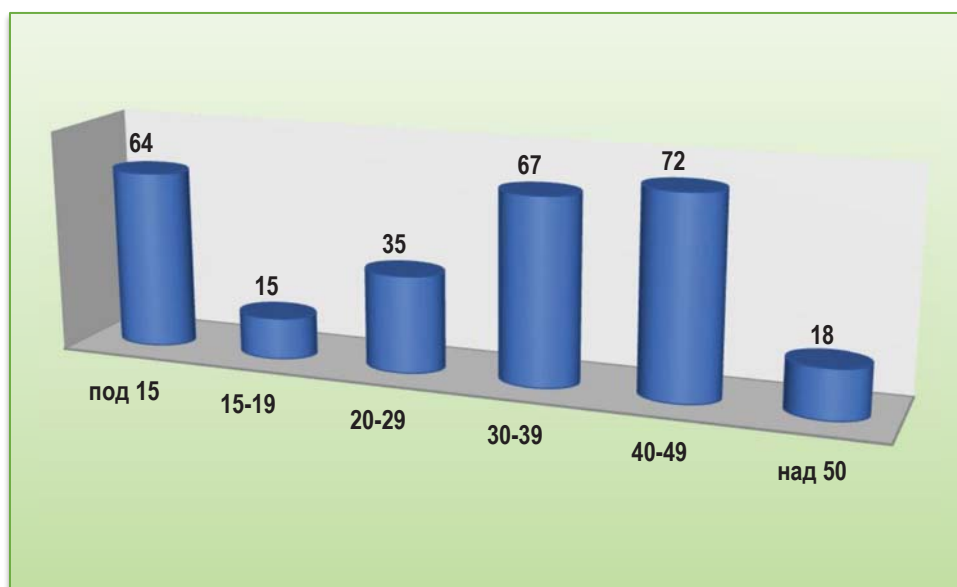
Најголемиот процент 91% од корисниците кои добиле услуга во центарот, во периодот од јануари 2018 година до декември во 2018 година, се Македонци, потоа околу 5 % од корисници се Роми, околу 2 % се Албанци, и по 1 % се Турци и други.

Графикон број 2: Работен статус на корисниците

Најголемиот број на корисниците, вкупно 113 или 41 % кои добиле услуга во периодот од јануари до декември 2018 година, се вработени. Околу 31 % од корисниците се ученици/студенти, вкупно 24 % се невработени и само околу 5 % се пензионери.

Графикон број 3: Возрасна структура на корисниците

Околу 51 % од вкупниот процент на корисници кои добиле услуга во периодот јануари 2018 година - декември 2018 година, се на возраст од 30 до 49 години, односно 25 % се на возраст од 30 до 39 години, 26 % се на возраст од 40 до 49 години, додека 24 % од вкупниот број на корисници

се на возраст под 15 години, 13% се на возраст од 20 до 29 години, 6 % се на возраст над 50 години, и најмал процент на корисници 4 % се на возраст од 15 до 19 години.

3.2 Советување и упатување

Во однос на услугите кои Првиот семеен центар на Град Скопје ги обезбедува, за овој период беа спроведени вкупно:

1. Реализирани се вкупно 933 психосоцијални советувања со психотерапевт/ советувач од кои: 358 советувања на жртви на семејно насилство, 214 советувања на сторители на семејно насилство, 181 советувања на малолетни деца и 180 советувања на други членови на семејството.
2. Остварени се вкупно 420 советувања со социјален работник од кои: 190 интервјуа за проценка, 5 информации за добивање документи за остварување на социјални права, 31 информирање и придружување на корисниците во соодветна институција за остварување на одредени права, 110 препраќање до институција/НВО/друг сервис на ХЕРА и 84 советување за реинтеграција во социјалната средина.
3. Од сите 272 корисници, 60 корисници самостојно побарале помош и/или психосоцијално советување, 60 корисници се упатени од други НВО, 115 корисници се упатени од Меѓуопштинскиот центар за социјална работа на град Скопје, вкупно 33 корисници се упатени од Меѓуопштински центар за социјална работа и 4 од здравствена установа.¹²²

Обезбедени услуги						
Психотерапевт/ советувач	Советувања на жртви на семејно насилство	Советувања на сторители на семејно насилство	Советувања на малолетни деца	Советувања на други членови на семејството		Вкупно
	358	214	181	180		933
Социјален работник	Интервјуа за проценка	Информации за добивање документи за остварување на социјално право	Информирање и придружување во соодветна институција за остварување на одредено право	Препраќање до институција/ НВО/друг сервис на ХЕРА	Советување за реинтеграција во социјална средина	
	190	5	31	110	84	420

Табела број 1: Услуги обезбедени од Првиот семеен центар на Град Скопје

¹²² Извештај за период Јануари-Декември 2018 година, Прв семеен центар на Град Скопје.

3.3 Студија на случај

М.Л е на возраст од 14 години, ученичка е во деветто одделение, има постар брат на возраст од 25 години, а нејзините родители ја прекинале брачната заедница пред околу една година. Таа заедно со нејзините родители, се упатени на советување во Прв семеен центар од страна на Центарот за социјална работа.

М.Л била сведок на чести насилни ситуации, нејзиниот татко психички и физички ја малтретирал нејзината мајка. Таа постојано била под силен стрес, започнала да се затвара во себе и да избегнува контакти со други лица се до степен на појава на депресија што кулминира со обид за самоубиство во текот на сепарацијата на родителите. Во почетоките на поддршката фокусот беше ставен на нормализирање на искуството, намалување на вознемиреноста и планирање на безбедна средина, а сега на развој на самовербата, елиминирање на самообвинувањето, како и на позитивни модели на улоги и развивање на социјални вештини.

Со мајката се работеше во насока на надминување на доживеаната траума и бројните последици од долгогодишното насилство, како и на позитивни родителски стратегии.

Со таткото се работеше паралелно на прифаќање на одговорноста за насилството и надминување на ваквиот начин на однесување и на родителските вештини.

ЗАКЛУЧОК

Денес сè погласно се зборува за проблемот на семејното насилство во нашето општество, кој е длабоко вкоренет и актуелен, со што изискува сериозен пристап во однос на неговото третирање од страна на државата.

Семејното насилство е застапено во различни облици: физичко, психичко, економско и сексуално насилство. Како жртви најчесто се јавуваат жените и децата, но како жртви се јавуваат и возрасните лица и мажите.

Најголем број од случаите на семејното насилство не се пријавуваат поради стигматизацијата од пошироката средина. Се претпоставува дека реалната состојба е многу полоша од она што го покажуваат актуелните статистички показатели за семејното насилство.

Мажите најчесто се јавуваат како сторители на семејно насилство. Причините за појавата на семејното насилство се различни, но постоењето на вкоренетите традиционални и структурални односи на нееднаквост помеѓу мажот и жената во семејството, нерамномерната поделба на улогите и дистрибуцијата на моќта на одлучување во рамките во семејството, се најчесто причина повеќето мажи да се чувствуваат надмоќни во однос на жените. Последиците од семејното насилство се огромни за жртвите на семејно насилство, но истите се рефлектираат негативно и на економскиот и социјалниот развој на државата. Затоа нашата држава превзема низа мерки и активности за: превенирање, спречување и заштита на семејно насилство на национално и локално ниво.

Со пуларизацијата на системот на социјалната заштита, освен државата, во делот на семејно насилство активно се вклучува и граѓанскиот сектор во делот на обезбедување на услуги на жртвите на семејно насилство. Здруженијата на граѓани имаат развиено низа проекти, и програми за превенција, спречување и заштита од семејно насилство. Тие се активни и во делот на лобирањето и унапредувањето на правата на жртвите на семејно насилство.

Здружението на граѓани „ХЕРА“- Асоцијација за здравствена едукација и истражување, од Скопје, го формираа Првиот семеен центар на Град Скопје, кое е првото специјализирано советувајќиште во земјава за жртви/преживевани и сторители на родово засновано и семејно насилство, вклучително и за малолетни деца и за други членови кои се директно или индиректно засегнати од насилството.

Преку него се обезбедуваат психо-социјална поддршка, советување и правна поддршка на семејствата во кои постојат конфликтни релации или родово засновано и семејно насилство. Покрај индивидуално, групно и семејно советување со психотерапевти, Центарот нуди и советување за остварување на социјални права, упатување и придружба на корисниците до соодветни институции и организации и обезбедување на правна помош.

Во наредниот период, во согласност со постоечката национална и меѓународна правна рамка за семејно насилство, потребно е да се зајакне меѓусекторската соработка помеѓу: Центрите за социјална работа, здравствените установи, Министерството за внатрешни работи, Министерството за правда и здруженијата на граѓани која треба да биде насочена кон овозможување на брз и ефикасен третман на жртвите на семејно насилство и на сторителите на семејно насилство.

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

- Ajdukovic, M. (2000). *Određenje i oblici nasilja u obitelji*. U M. Ajduković, i G. Pavleković (Ur.), *Nasilje nad ženom u obitelji*, Zagreb: Društvo za psihološku pomoć.
- Арнаудовски, Љ, (2007) „Криминологија“, 2 Август С Штип, Скопје.
- Ajduković, M., Mamula, M., Pečnik, N., Tolle, N. (2000). *Nasilje u partnerskim odnosima*. U M
- Calvete, E. i Orue, I. (2013). *Cognitive Mechanisms of the Transmission of Violence: Exploring Gender Differences among Adolescents Exposed to Family Violence*. *Journal of Family Violence*, 28(1).
- Cavanaugh, E.C., Martins, S.S., Petras, H., i Campbel, J.C. (2013). *Mental Disorders Associated With Subpopulations of Women Affected by Violence and Abuse*. *Journal of Traumatic Stress*, 26.
- Дукас, Д., Коцева, А., Качанска, Б., (2010). “Семејно насилство-Брошура”, Свети Николе, стр. 6.
- Закон за семејство (Службен весник на Република Македонија бр.153/2014).
- Закон за социјална заштита (Службен весник на Република Северна Македонија бр.104/2019).
- Закон за превенција, спречување и заштита од семејно насилство (Службен весник на Република Македонија бр.138/2014).
- Извештај од мониторинг на спроведување на законот за превенција, спречување и заштита од семејно насилство, Скопје, 2016 година.
- Национална стратегија (2020-2025) и Акциски план (2020-2022) за превенција и заштита на децата од насилство, Влада на Република Северна Македонија
- Стратегија за родова еднаквост, 2013-2020, Влада на Република Македонија.
- Цветковиќ И., (2019). *Истражување на опсегот на родово базирано насилство врз жени и девојки на јавниот простор во општина Тетово, Коалиција Сексуални и здравствени права на маргинализирани заедници*.

First Family Center Services of the City of Skopje regarding the victims and perpetrators of domestic violence

Makedonka Radulovic, PhD¹²³

Associate Professor, University SS. Cyril and Methodius, Skopje, Faculty of Philosophy, Institute of Family Studies

Vladimir Ilievski, PhD¹²⁴

Associate Professor, University SS. Cyril and Methodius, Skopje, Faculty of Philosophy, Institute of Social Work and Social Policy

Irena Avirovic Bundalevska, PhD¹²⁵

Associate Professor, University SS. Cyril and Methodius, Skopje, Faculty of Philosophy, Institute of Family Studies

Abstract: *Domestic violence is a very serious and complex problem which every country faces, including the Republic of North Macedonia. The complexity of this problem results in enormous consequences for individuals, families, and the general development of societies. The most common causes of domestic violence can be identified in: lack of material resources of the family, unemployment, presence of addictive alcoholism, drugs and other psychotropic substances, gambling, infidelity, and in some situations the poor mental state of family members, etc.*

Domestic violence most often occurs within the family community, whether it is a marital or extramarital union, between marital and extramarital partners, children, the elderly in the family, or between family relationships resulting from damaged family relationships, resulting in one of the most widespread forms of violence. In order to prevent and fight domestic violence in North Macedonia, in the past years the country is undertaking specific multilevel activities at national and local level. The main activities are aimed at preventing violence, protecting victims from domestic violence and implementing adequate national and international legal framework.

This paper will analyze the current state of domestic violence in the Republic of North Macedonia and the categories of domestic violence. Special attention will be given to the services provided by the First Family Center of the City of Skopje, which is the only specialized counseling center for victims of domestic violence, perpetrators of domestic violence, minors living in families with domestic violence which are direct or indirect victims of violence, as well as other family members who assist in the counseling process. Finally, the paper will also present a case study in order to show the activities, services and results achieved in the area of professional work with victim of domestic violence.

Keywords: *domestic violence, First Family Center, victims of domestic violence, perpetrators of domestic violence.*

---

¹²³ e-mail: radulovic@fzf.ukim.edu.mk

¹²⁴ e-mail: vilievski@fzf.ukim.edu.mk

¹²⁵ e-mail: avirovic@fzf.ukim.edu.mk